

СВІТОГЛЯДНІ ЗАСАДИ ТРАНСЛЮДСЬКИХ ТЕХНОЛОГІЙ СУЧАСНОСТІ

¹Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Анотація. В тезах розглядаються філософсько-світоглядні засади трансгуманізму. Окрема увага приділена проблемі впровадження транслюдських технологій у сучасне суспільство та викликані ними досягнення і небезпеки.

Ключові слова: гуманізм, трансгуманізм, транслюдські технології, антропологічна криза, біотехнології.

Keywords: humanism, transhumanism, transhuman technologies, anthropological crisis, biotechnology.

Початок ХХІ століття позначився глибокими, якісно новими зрушеннями в соціальному, економічному, політичному, духовному та культурному житті суспільства. Стрімкий розвиток нанотехнологій, біотехнологій, нейротехнологій, генної інженерії, мережових технологій, а також тотальна інформатизація і комп'ютеризація всіх галузей економіки та сфер суспільного життя спричинили ряд якісних змін у людському бутті.

Провідною тенденцією таких процесів стало прискорення технологічного розвитку людства, проникнення у фундаментальні першооснови всього живого і, зокрема, людського буття в тотальному вимірі. Поява і вдосконалення високих технологій вже зараз мають значний вплив на соціоприродні якості людини, змінюючи її антропологічні характеристики. Вивчення досягнень, вигод, перспектив і потенційних небезпек використання й поширення новітніх технологій, їхнього впливу на людину та фундаментальні природні якості, змінює й сучасні уявлення про засади гуманізму.

Ідея вдосконалення людини наскрізно пронизує історію розвитку людства, але найбільш унаочнено виявляє себе в західній філософській думці середини минулого століття, у вигляді нової течії – трансгуманізму. В основі трансгуманізму лежить уявлення про людину та її майбутнє як безпосередній результат технологічного прогресу. Впровадження сучасних супертехнологій призводить до корінної зміни різноманітних аспектів життєдіяльності людини й суспільства та може спричинити, як переконані трансгуманісти, появу нових еволюційних сходинок у розвитку людини.

Згідно з положеннями трансгуманізму, людина не є завершальною ланкою у процесі еволюції живої матерії, тому, відповідно, її інтелектуальні здібності й біологічні характеристики можуть удосконалюватися до безкінечності. З позицій зазначеної філософської доктрини, природна форма людського існування не пов'язана нерозривно з людяністю як найвищою цінністю.

Серед різноманітних переваг і благ, які можуть надати сучасні надтехнології існує величезна кількість етичних проблем пов'язаних з ідеями трансгуманізму. Такі дослідники як Н. Бостром, О. В. Льотов, Лук'янець В. С. , Ф. Фукуяма , Б.Г. Юдін поклали початок дискусії про моральні принципи і кодекси трансгуманістичного руху.

Трансгуманізм – це інтелектуальний і культурний рух, який спирається на досягнення сучасних наук і наукомістких технологій для вдосконалення пізнавальних і фізичних можливостей людини.

Трансгуманісти вважають, що бути фізично людиною ще не означає проявляти себе людяним. Вони також вважають, що природна форма людського існування не пов'язана необхідним чином з людяністю як цінністю людини.

Такий радикальний розподіл способу існування людини і ціннісної форми її ідентичності, є головною теоретичною основою відділення трансгуманізму від класичного гуманізму. Результатом такого підходу виявляється, що цінність кіборга, який проявляє людяність буде вище за цінність серійного вбивці або просто егоїстичного обивателя.

У класичному гуманізмі ідентичність людини мислиться невідокремлюваною від тілесності як способу існування людини – її особи. Навіть у релігійних системах, що визнають окреме існування душі від тіла, душа як ідентичність людини все ж залишається в єдності з субстанцією, як би другим тілом. Ця субстанція душі не може бути відокремлена від самої душі, власне душа і є сама ця субстанція.

Трансгуманісти, визнаючи інформаційну природу ідентичності людини, повністю поривають з субстанцією. Інформація не є субстанція, інформація взагалі не субстанціальна і тому може бути пов'язана з будь-яким матеріальним носієм. Але таке розуміння дискусійне. Можливо, що є інформація невід'ємна від свого носія, що принципово руйнується при спробі відділення. Але чи можна її вважати тоді інформацією? Проблема існування самозвеличання, ідентичності людини як нетрансльованої інформації залишається для емпіричної перевірки. Така перевірка може бути здійснена кріонікою і нанотехнологією в їх подальшому розвитку [2, с. 21].

Розглядаючи різні можливі підстави ідентичності людини трансгуманізм приймає гіпотезу інформаційної, а не субстанціальної її природи. Трансгуманісти вважають, що чим суб'єктивніше важливі для людини ті або інші функції, тим більший вплив їх змін може зробити на сам стан ідентичності. Звідси витікає, що ціннісне відношення (те, що важливо для людини), будь то зовнішній об'єкт, близька людина, краса особи, наявність сильного тіла, здатність бачити, пам'ять про події життя, здатність мислити і відчувати певним чином може виявитися вирішальним фактом для того, щоб людина продовжувала вважати себе тією ж самою особою.

Трансгуманізм приймає гіпотезу суб'єктивної природи ідентичності. Вона може залишитися для деяких людей тільки у рамках вищих функцій пам'яті, вольових актів, збереженні функцій раціонального мислення і ціннісних орієнтирів, функції комунікації. І усі ці складові ідентичності можуть бути переведені в інформаційну форму. Але це припускає відмову від тіла як невідокремлюваного фрагмента ідентичності людського Я [4, с. 237-238].

Визнавши інформаційну природу людського самозвеличання, трансгуманісти вводять поняття *завантаження свідомості* або *реконструкції мозку*. Без доступу до молекулярного рівня фізичного субстрату мозку така операція неможлива. Забезпечити такий доступ повинна нанотехнологія. Приймаючи два інтервали ідентичності – психічний і фізичний, трансгуманісти вважають, що фізично ідентична особа, яка має тіло можлива тільки за умови психічно ідентичної особи, що має

безперервну в часі свідомість. Але психічну ідентичність трансгуманісти вважають такою, що реалізується тільки як інформація без фізичного тіла.

Скануючи мозок людини з атомним розрішенням, можна зняти інформацію про усі його стани за допомогою нанотехнології. При такому скануванні і отриманні інформації трансгуманісти розрізняють сканування з руйнуванням оригіналу мозку (завантаження з руйнуванням) і без руйнування (завантаження без руйнування). Тут виникає безліч проблем для трансгуманізму. Оскільки вважається, що завантажена, відсканована інформація про мозок зберігатиме ідентичність людини, то при завантаженні без руйнування, коли створено декілька копій неясно, яка з них буде цією людиною і чи буде взагалі збережена ідентичність різної просторової локалізації в інших носіях [1, с. 58].

Цей парадокс виникає від визнання фактом збереження ідентичності не тіло, а тільки пам'ять, цінності, стосунки і емоції. Це нова філософська проблема, яку можна назвати клонування особи. Тут чинником ідентичності виступить просторова локалізація. Але тіло також може бути клоноване. В результаті можуть бути отримані декілька однакових копій людини, при цьому виявляється, що розглядаючи поняття ідентичності людини не можна відкидати її унікальність, те що навіть важко назвати поняттям. Неповторність, безповоротність, унікальність також мають бути включені в розгляд питання про особову ідентичність.

Найперший соціальний і етичний аспект проблеми доквілля, пов'язаний з потенційною загрозою здоров'я людей, викликану елементарно вдиханням крихітних наночасток, а також дією процесів нановиробництва на екологію полягає у відповідальності. Хто візьме на себе ризики будь-яких змін доквілля – інвестори, робітники або жителі довколишніх до нанотехнологічних заводів територій? Хто пожинатиме вигоди дружніх доквілля матеріалів – виробники, покупці або будь-хто, вдихаючи повітря і п'ючи воду? І хто і як прийматиме ці рішення про вигоди і ризики? Чи є у нас чітке усвідомлення і розуміння потенційних погроз і чи готові ми, наша свідомість до подібних трансформацій природи? Питання про доцільність використання супертехнологій в цілях поліпшення людського організму зачіпає етичні проблеми.

У центрі наших міркувань стоять ризики, породжені досягненнями надтехнологій. На відміну від стихійних лих, голоду, епідемій, що терзали людство у минулому, такі ризики припускають техноекономічні рішення і оцінки корисності. На відміну від військового збитку, такі ризики інституціонізовані, формально погоджені з правовою і соціальною структурою суспільства. Зрозуміло, це ідеальна ситуація.

Ризики, що є основою для обмеження швидкого розвитку біотехнології (як провідної в трансгуманізмі), пов'язані з можливістю порушення фундаментальних принципів біоетики – передусім це можливість утиску гідності людини, її автономії, порушення принципу справедливості. Ризик руйнування доквілля і навіть «похмурий сценарій» можливої катастрофи, також служать джерелом для підтримки побоювань.

В той же час біотехнології мають величезний потенціал змінити людину. Ці зміни торкаються розширення автономії людини, яка дістає значно більші можливості навіть в такій традиційній сфері стосунків як відношення лікар/пацієнт, наприклад, коли пацієнт дістає більші можливості для контролю за своїм здоров'ям завдяки портативним інструментам проведення аналізів. Немедичне

застосування генетичних технологій дозволить людям повніше реалізувати свій фізичний потенціал [5, с. 148].

Застосування біоетичних принципів в якості етичних регулятивів, практично здійснюване в етичних рекомендаціях по контролю за розвитком біотехнології, є гарним методом гуманізації біотехнології, який не лише дозволяє дати відносно неупереджену оцінку технологіям, вплив яких на людину не завжди очевидний, але також і створити деяку загальну систему біоетичної оцінки, не прив'язану до особливостей окремої біотехнології, але в той же час, дає можливість експертної оцінки.

Багато з транслюдських технологій вже існує або активно розробляється, стаючи предметом поточних суперечок. Біотехнологія вже реальність. Інформаційна технологія перетворила багато секторів нашої економіки. З позицій трансгуманізму, майбутнє увесь час відбувається.

Більшість транслюдських технологій добре працюють разом, призводячи до ефектів синергії між різними аспектами людського суспільства. Важливим чинником, що впливає на тривалість життя являється доступ до якісних медичних послуг, – досягнення в медицині подовжують життя, а робота по продовженню життя, ймовірно, зробить звичайну медичну допомогу ефективнішою. Робота по посиленню інтелекту має очевидні застосування в освіті, в раціональному управлінні і підвищенні ефективності спілкування. Поліпшення в спілкуванні, раціональному мисленні, торгівлі і освіті – це дуже ефективні методи, які сприяють мирному вирішенню міжнародних конфліктів. Нанотехнологічне виробництво обіцяє бути одночасно економічно вигідним і екологічно чистим [3, с. 14].

Робота, спрямована на створення світового ладу, що характеризується миром, міжнародною співпрацею і дотриманням прав людини, значно підвищить шанси на те, що потенційно небезпечні технології майбутнього не будуть використані безвідповідально, або ж у військових цілях. Це також звільнить ресурси, що йдуть зараз на озброєння, і можливо дозволить використовувати їх для поліпшення становища бідних.

У трансгуманістів немає простого рішення, за допомогою якого можна було б досягти подібного результату, як немає його ні у кого іншого, але безумовно, технологія зіграє значну роль. Приміром, розвиток комунікацій може допомогти людям легше знаходити спільну мову.

Література

1. Артюхов И.В. Новые технологии и продолжение эволюции человека? Трансгуманистический проект будущего / И.В. Артюхов – М.: издательство ЛКИ/URSS, 2008.– 320 с.
2. Летов О.В. Человек и «сверхчеловек»: этические аспекты трансгуманизма / О.В. Летов // Человек.– 2009.– № 1.– С. 19-25.
3. Лукьянец В.С. Наука нового века: смена оснований индустрии научного прогноза / В.С. Лукьянец // Практична філософія.– 2010.– № 3(37).– С. 11-19.
4. Турчин А.В. Футурология. XXI век: бессмертие или глобальная катастрофа? / А.В. Турчин, М.А. Батин.– М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2013.– 263 с.
5. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее. Последствия био-технологической революции / Ф. Фукуяма. – М.: ООО “Издательство АСТ”: ОАО “ЛЮКС”, 2004.– 246 с.